

Universiteit
Leiden
The Netherlands

From socialism via anti-imperialism to nationalism : EDA-TIP : socialist contest over Cyprus

Christofis, N.

Citation

Christofis, N. (2015, February 3). *From socialism via anti-imperialism to nationalism : EDA-TIP : socialist contest over Cyprus*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/31818>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/31818>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/31818> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Christofis, Nikolaos

Title: From socialism via anti-imperialism to nationalism : EDA-TIP : socialist contest over Cyprus

Issue Date: 2015-02-03

Samenvatting

In dit proefschrift wordt getracht de interactie tussen de Griekse en Turkse linkse bewegingen en het nationalisme gedurende de Koude Oorlog (1951-1971) te bestuderen aan de hand van hun beleid ten opzichte van de kwestie Cyprus. Binnen de Griekse en Turkse (nationale) geschiedenis neemt de kwestie Cyprus een bijzondere en centrale plaats in, waardoor het zich ervoor leent om als referentiepunt binnen deze studie te dienen. De methode die voor deze studie is gekozen, is gebaseerd op een vergelijkende historische analyse. Door middel van een vergelijkend onderzoek wordt gepoogd de leemte binnen de bestaande vakliteratuur, dat wil zeggen het gebrek aan beschikbare literatuur omtrent de relatie tussen het socialisme, nationalisme en Cyprus binnen de studies naar Griekenland en Turkije en het gebrek aan een vergelijkende studie van beide landen met betrekking tot dit thema, bloot te stellen en op te vullen. Bovendien probeert deze studie een bijdrage te leveren aan het beantwoorden van de steeds terugkerende vraag naar de relatie tussen het marxisme en het nationalisme.

Door het toepassen van een vergelijkende studie, waarvan de details in hoofdstuk 2 worden beschreven, heeft deze studie als doel gehad de overeenkomsten en de verschillen tussen de linkse bewegingen in Griekenland en Turkije vast te stellen met betrekking tot de kwestie Cyprus. Vervolgens werden er voor de geconstateerde verschillen mogelijke verklaringen geboden die op basis van bewijs zijn onderzocht en beoordeeld. Bovendien poogde deze studie niet slechts om de Griekse en Turkse casussen te vergelijken, maar ook om deze te vergelijken met soortgelijke historische periodes. Alhoewel de invloed van kritieke fasen en gebeurtenissen destijds niet expliciet duidelijk werd, was deze wel van groot belang en is deze in staat gebleken om een specifiek element bloot te leggen dat cruciaal zou blijken bij het verklaren van de veranderende discoursen van de betrokken partijen. Deze veranderingen werden bepaald door tal van factoren die binnen deze studie besproken zullen worden: het verloop en ontwikkeling van de kwestie Cyprus, de ontwikkelingen binnen de respectievelijke staten, de internationale context van de Koude Oorlog en de politieke beslissingen die werden gemaakt binnen de internationale communistische beweging. Dit waren overigens ook dezelfde factoren die de vorm en de politieke retoriek en strategie van de socialistische partijen hebben gedefinieerd. Deze studie had dus een tweeledig doel. Ten eerste werd er getracht om aan te tonen of de twee partijen overeenkomsten deelden met betrekking tot hun beleid ten aanzien van de Cyprus kwestie en of deze overeenkomsten werden geformuleerd op basis van socialistische theorieën. Ten tweede werd er getracht de verschillen tussen linkse en rechtse politieke retoriek binnen de twee staten aan te tonen, alsmede ook de beslissingen

en strategieën ten aanzien van de kwestie Cyprus. Ook werd er bekeken in hoeverre hun benaderingen verschilden, met name wanneer het probleem “de natie”betrof. Tegelijkertijd trachtte de studie de historische ontwikkelingen, met andere woorden de nationale geschiedenis van Griekenland en Turkije met betrekking tot Cyprus en de relatie tussen beide landen onderling, in ogenschouw te nemen. Om dit te kunnen bewerkstelligen, concentreerde de studie zich echter meer op de praktijk dan op de theorie.

Zoals bij elke vergelijkende analyse is ook deze gericht op het uittekenen van grotere systemen. Met andere woorden, het doel is om ons in staat te stellen een ‘grote theorie’, met betrekking tot de relatie tussen linkse bewegingen en het nationalisme, te ontwikkelen. De ogenschijnlijke beperking van deze methode, de "kleine N" methode, stelt ons echter niet in staat alle resultaten te testen. Aanvullende casussen, zoals het interessante geval van de Cypriotische linkse beweging, waarbij zowel Griekse als Turkse Cyprioten aan deelnamen, zouden waarschijnlijk leiden tot een aanvulling en verbetering van de resultaten. De toegevoegde waarde van de "small-N" methode, ondanks de endemische zwakte van gepaarde vergelijkingen, berust op het feit dat de beschreven tekortkoming in andere opzichtenkracht wordt bij gezet.

Hoofdstuk 1 had als doel de geschiedenis van de communistische beweging in beide landen te beschrijven. Door deze korte verkenning van de geschiedenis van het communisme in Griekenland en Turkije zijn vergelijkbare patronen ontstaan die het beleid en de strategieën van links leken te beïnvloeden en te vormen in de latere studieperiode. In beide landen werd het marxisme de kop ingedrukt en werd het de kans ontnomen om een actieve rol in de politiek van de respectievelijke landen te spelen. Integendeel, het marxisme werd door de autoritaire nationale bourgeoisie als instrument gebruikt, waarbij zij het manipuleerden wanneer dat nodig was om hun eigen belang te dienen; wanneer links niet de belangen van de bourgeoisie behartigde werd het in de illegaliteit gedwongen. De onderdrukking van de linkse beweging dwong links om een defensieve houding aan te nemen en om verzoenende en compromitterende strategieën aan te nemen om een stem in de politiek te behouden, zoals in latere hoofdstukken wordt aangetoond.

Het derde deel van het hoofdstuk ging in op de geschiedenis van de kwestie Cyprus en de directe banden met en de effecten op de politiek van de "moederlanden", alsmede op de politiek van het eiland zelf. De kwestie-Cyprus werd in deze studie als maatstaf gebruikt en niet als een aanvullende vergelijkende casusstudie. Cyprus had en behoudt nog steeds een bijzondere positie in de Griekse en Turkse nationale geschiedenis. Cyprus werd een "twistappel" voor beide landen en beïnvloedde de politiek in de moederlanden door

nationalistische gevoelens op te wekken en een bron van haat te vormen. Cyprus is ook nauw verbonden met de antikoloniale bewegingen en daarmee gepaard gaande antiwesterse sentimenten. Op het eiland zelf werd een antikoloniale strijd gevoerd met als doel het te bevrijden van Brits koloniaal bestuur. In feite was deze antikoloniale strijd, in het leven geroepen door de EOKA, een irredentistische strategie die uiteindelijk gericht was op het verenigen van het eiland met het vasteland van Griekenland. Dit terwijl de EOKA-strijd, voor zowel de linkse als de rechtse bewegingen, zelf een twistpunt tussen politieke actoren op het eiland en Griekenland werd. Voor links bood dit de interpretatie die noodzakelijk was om diens linkse retoriek en het publieke discours te rechtvaardigen, aangezien niemand kon ontkennen dat de strijd anti-Britse, meer in het algemeen antiwesterse, doelen nastreefde.

De Republiek Cyprus werd opgericht na de sluiting van de London-Zürich Overeenkomsten in 1960. Wat met grote zekerheid gezegd kan worden over de Republiek Cyprus is dat diens fragiele ontstaan gebeurde in tijden van extreem nationalisme. De geschiedenis van het land is ontwikkeld op basis van *Enosis* en *Taksim*; de twee ideologieën die de kerndoelen vormen van de Griekse en Turkse nationale agenda's. Deze twee ideologieën, of ideologische strategieën, waren in volledige overeenstemming met de doelen en richtlijnen van Athene en Ankara, de zogenaamde "nationale centra" van de moederlanden. Gedurende de bestudeerde periode, dicteerden de "nationale centra" bovendien het beleid dat de elite op het eiland diende te volgen, hetgeen de zaak nog ingewikkelder maakte, althans voor de linkerflank van het politiek spectrum.

Nadat de noodzakelijke achtergrondinformatie werd verschaft, werd in hoofdstuk 3 en 4 het hoofd narratief van onze casus, de EDA en de TĪP, behandeld. In het bijzonder werd in deze hoofdstukken het verhaal van de partijen verteld op basis van hun politieke relaties en interacties aangaande de Cyprus-kwestie. Er werd aangevoerd dat noch de EDA, noch de TĪP een statische casus met een ideologisch programma en programmatische uitgangspunten presenteerde, die niet onderworpen was aan veranderingen. Integendeel, zonder afstand te doen van hun uitgangspunten en politieke standpunten, pasten beide partijen zich aan de omstandigheden van hun tijd aan en baseerden zij daar hun strategie en beleid op.

Naast de voor de hand liggende overeenkomsten die tot de oprichting van de twee partijen leidden, dat wil zeggen de oprichting na een periode van crisis en een strenge anticommunistische houding van hun regeringen, bleek dat beide partijen ook dezelfde politieke programma's en agenda deelden. Tijdens de eerste jaren van hun vorming, probeerden beide partijen hun ideologische identiteit te ontdekken en te formuleren; zij waren beiden marxistisch georiënteerd, ongeacht de manier waarop dat werd gedefinieerd door de

partijen zelf, en als aanhangers van de marxistische traditie spanden zij zich in om een antikapitalistische en anti-imperialistische agenda met vergelijkbare retoriek te propageren. Daarnaast werd de manier bestudeerd waarop de regeringen repressieve instituten oprichtten, hetgeen wellicht de enige stabiele factor in de bestudeerde periode was en welke ook als vertrekpunt diende in deze studie.

Het derde hoofdstuk richt zich op de situatie in Griekenland. In de vroege jaren '50 ging Griekenland de Koude Oorlog in met een politiek systeem dat voortkwam uit de burgeroorlog. Het was geen dictatuur, want er werden verkiezingen gehouden en het parlementaire systeem was vergelijkbaar met dat van West-Europese landen, maar er waren ook enkele cruciale verschillen: alle communistische activiteiten waren illegaal en wetten met betrekking tot spionage en hoogverraad konden resulteren in gevangenisstraffen en tevens executies. De partij probeerde haar positie in de Griekse samenleving te consolideren zodat zij kon bijdragen aan de nationale politiek en de reorganisatie van links. Hiernaast had de partij als doel de massa te mobiliseren en de bestaande repressieve maatregelen met succes te bestrijden. Binnen deze context formuleerde de EDA diens positie met betrekking tot de internationale ontwikkelingen en de kwestie Cyprus. Op deze manier is geprobeerd om te profiteren van de dynamiek die door de internationale ontwikkelingen was ontstaan en deze aan te wenden op het politieke toneel van het land om zo een nationale strijd te ontwikkelen. Bovendien werd de Cyprus-kwestie gebruikt door de EDA als een manier om haar invloed te versterken en te zorgen voor electorale winst. De EDA heeft geprobeerd een programma te formuleren dat zich baseerde op de *'current affairs'* met inachtneming van de bestaande omstandigheden en ontwikkelingen op Cyprus.

De positie van de EDA op Cyprus was vanaf het begin duidelijk. Sinds het eerste jaar van de oprichting greep de EDA de kans aan om haar programma te promoten. In het parlement stelde de partij een stemming voor die in het voordeel van de *Enosis* zou werken. Dit beleid was stevig verankerd in het continuüm van de Griekse geschiedenis en werd gezien als de hoeksteen van het nationale bewustzijn, ook aan de linkerkant van het politiek spectrum. Hierdoor werd de *Enosis* campagne, zoals we hebben kunnen zien, gepresenteerd als juist en noodzakelijk op nationaal niveau. Op basis van de evaluaties van de partijretoriek en de officiële toespraken, die in het Griekse parlement werden gehouden ten aanzien van Cyprus, werd vastgesteld dat "niemand durfde te twijfelen aan de Helleniciteit van het eiland en het recht van de mensen om zich te verenigen met het nationale geheel". Bovendien was de partij in staat om te begrijpen dat een escalatie van de antikoloniale strijd in Cyprus als cruciale factor zou dienen bij het behoud van de stabiliteit van zowel de NAVO als Griekenland.

Vanaf het midden van de jaren '50 gebruikte de EDA de ontwikkelingen op Cyprus als een "nationale aangelegenheid" om zo het exclusieve monopolie van actoren van de Griekse regering, om over de "nationale aangelegenheden" namens de Grieken te spreken, te bestrijden en om de rollen om te draaien en ze te overbieden met nationalistische vurigheid. Aan de andere kant gebruikte het Cyprus tals antikoloniale en anti-imperialistische aangelegenheid om op een "veilige wijze" diens linkse agenda te promoten, om negatieve sentimenten voor de Verenigde Staten en het westerse bondgenootschap door te laten sijpelen en om de regering in verlegenheid te brengen en twijfel over de buitenlandse oriëntatie van het land te zaaien. Samengevat, de kwestie Cyprus heeft "de gecondenseerde uiting van vreemde heerschappij over het Griekse nationale grondgebied" aangetoond. Zo werd er gesteld dat de politieke tactieken van de EDA dezelfde doelen nastreefden als de Griekse regering. Hoewel dit op een eigen wijze gebeurde, namelijk op basis van het zelfbeschikkingsrecht dat bereikt diende te worden met de introductie van een antikoloniale en anti-imperialistische strijd die de krachten van het kapitalisme tegen zouden werken.

Het hoofdthema van hoofdstuk 4 was het beleid van de TĪP. Dit beleid werd gekenmerkt door twee afzonderlijke fasen die grofweg verdeeld werden door de verkiezingen van 1965. Deze partij was, net als diens Griekse tegenhanger, loyaal aan de linkse agenda, maar zag de kwestie Cyprus als een deel dat paste in de anti-imperialistische agenda van de partij. De Cyprus-kwestie was een voertuig dat de partij naar de politiek van het land zou kunnen vervoeren. Het is waar dat, hoewel de partij er nooit in geslaagd is om de Turkse politiek te domineren, door haar bestaan andere partijen dwong om zich duidelijker in ideologische termen te definiëren. Door haar politieke bemiddeling, is de partij er tevens in geslaagd om een vruchtbare bodem te creëren voor het publiek om buitenlands beleid openlijk te bespreken. De Cyprus-kwestie dient als een voorbeeld waarbij mensen in toenemende mate deelnamen aan dit proces.

Het anti-imperialisme van de TĪP werd geïdentificeerd met een toenemend onafhankelijk buitenlands beleid, waar het belang van Cyprus altijd de hoogste prioriteit was. Op deze manier is de partij in staat geweest om een vangnet te creëren zodat het niet zou worden beschuldigd van verraad en een onvaderlandslievende houding (lees als niet-kemalistisch). Bovendien kon het op deze manier bestaansrecht ontwikkelen en krijgen. Een van de grote verschillen met de Griekse casus was de expliciete verkondiging en steun voor het nationalisme, of beter gezegd, steun voor het kemalistisch nationalisme. Beide elementen zijn met grote trots opgenomen in de officiële documenten en programma's van de partij. Hiernaast werden ze tevens beschouwd als de basisbeginselen van hun linkse gedachtegoed.

Voor de TİP betekende nationalisme verzet "tegen buitenlandse onderdrukking en uitbuiting" en derhalve was de "nationalisatie van het socialisme" een element dat nooit door de partij werd ontkend. Sterker nog, de partij verklaarde openlijk dat het voor "honderd procent een nationalistische organisatie" was die de kemalistische principes volgde. Dit was, volgens de partijideologen, het onderscheidende element dat hen karakteriseerde als de "echte" patriottische kracht van het land. Gedurende haar bestaan heeft de partij altijd diens fundamentele standpunten ten aanzien van de Cyprus-kwestie herhaald: een gedemilitariseerd en neutraal land dat neutraal moest staan ten opzichte van internationale garanties. Met andere woorden, een onafhankelijk land dat zich diende te baseren op een wet die de gelijkwaardigheid van de twee gemeenschappen zou garanderen.

De gebeurtenis die de toekomstige houding van de partij ten aanzien van Cyprus definieerde vond plaats na de toespraak van de voorzitter van de partij in Bursa in mei 1964. Dit was de eerste poging van de partij om een officieel en allesomvattend standpunt over het nationale karakter van het land te formuleren. De positie die tijdens de toespraak uiteen werd gezet, riep echter harde kritiek op en plaatste de partij "in een hoek", omdat diens goede bedoelingen en patriotisme in twijfel werden getrokken en werden uitgedaagd. De partij voerde, naast andere kwesties, aan dat de kwestie Cyprus relatief nieuw was voor Turkije en niet het kemalistische principe van *Misak-i Milli* vertegenwoordigde. Er werd aangevoerd dat Cyprus niet binnen de Turkse grenzen opgenomen was, waardoor een irredentistische zoektocht een afwijking zou betekenen van het kemalistische principe. Dit werd geformuleerd als de ware reden achter de beslissingen en problemen van het land. Bovendien verbond het Cyprus met de imperialistische agenda van de Britse kolonialisten en suggereerde dat Turkije de situatie moest beoordelen voordat ze meegesleurd werd in het imperialistische plan. Er werd, impliciet en expliciet, aangevoerd dat de harde kritiek in de kranten en de positie van de overheid en andere conservatieve krachten in het land de partij dwongen om een standpunt in te nemen over het nationale karakter van de kwestie Cyprus. Een standpunt dat conform het officiële standpunt was en niet alleen werd ingenomen vanwege de electorale winst in de verkiezingen van 1965. Dat proces was al in 1965 begonnen en zou worden versneld door de Johnsonbrief in juni 1964.

De verschuiving in het buitenlands beleid van de TİP en de goedkeuring van de schijnbaar tegenstrijdige houding ten aanzien van Cyprus dient te worden gezien in de context van de partijontwikkeling die zich aanpaste aan internationale en nationale ontwikkelingen. De verkiezingen van 1965 en de winst die de partij toen behaalde werden benut, omdat het als een kans werd gezien om meer mensen aan te spreken. Met andere woorden, het is niet

bekend wat er zou zijn gebeurd als er geen sprake zou zijn geweest van de zware censuur en kritiek door anticommunistische overheidsactoren. Het was een tactische zet in het proces, aangespoord door de gebeurtenissen van het moment. Aan de ene kant werd aangevoerd dat het pad van de onderwerping van de partij aan het nationalisme onvermijdelijk was. Zoals eerder besproken had deze vorm van nationalisme ook kemalistische wortels, net als de rest van de politieke partijen, maar schreef er een andere inhoud aan toe. In de tweede fase won de partij aan populariteit maar nam zij geen afstand van haar oorspronkelijke standpunt. Het gedachtegoed van de partij werd echter versterkt met een meer geradicaliseerd antikoloniaal en anti-imperialistisch vocabulaire en er werd een leidende rol aangenomen in het aanmoedigen van een militaire operatie in Cyprus om de "Turkse broeders" te bevrijden gedurende de crisis in Cyprus in 1967.

Het innemen van een standpunt dat militair ingrijpen in Cyprus steunde, bood de partij de mogelijkheid om zich te wenden tot de bij uitstek kemalistische krachten die de politiek in het land bepaalden en het landsbelang beschermden. Doormiddel van een gemilitariseerde koers probeerde de partij zich, evenals haar Griekse tegenhanger, in de ogen van de mensen te legitimeren en aan populariteit te winnen en tot op zekere hoogte de Turkse regering te ondermijnen. Door te praten over het "nationaal belang", een begrip dat verder gaat dan een bepaalde ideologie of reeks van overtuigingen en idealen, probeerde de partij om het terrein van de nationale politiek te monopoliseren en de rol van de "redder" van Cyprus en de Turks-Cyprioten te bemachtigen.

Het laatste hoofdstuk was gewijd aan een vergelijking van de twee casussen, op basis van een reeks van onderwerpen die belangrijk bleken te zijn gedurende deze studie.

In hoofdstuk 5.1, heb ik allereerst getracht de omgeving en de ideologische vijand, te midden waarvan links zijn strijd diende te voeren, bloot te leggen. Herhaaldelijk werd benadrukt dat eer dat links een rol van betekenis in de politiek mocht spelen, er al een uitgewerkt ideologisch schema in beide landen bestond dat staatszaken regelde, en nog belangrijker, de samenleving in "goede" en "slechte" burgers verdeelde. In de Griekse situatie werd deze verdeling afgeschilderd als een scheiding tussen *ethnikofrones* (lees: als "patriotten") en niet-*ethnikofrones* (lees: als "non-patriotten"), die ontstond na de Griekse Burgeroorlog. De zegevierende troepen van het conservatief-rechtse blok moesten zich op militair, politiek, en nog belangrijker, op ideologisch gebied rechtvaardigen. Om dit te realiseren moesten ze hun tegenstanders, die gezien hun strijd tegen de Duitse en Italiaanse bezetter gedurende de Tweede Wereldoorlog, een bijzondere plaats in de harten van mensen innamen, marginaliseren. Daarbovenop moest rechts ook de niet-*ethnikofrones*, de

communisten, afsnijden van het sociale geheel om de mogelijkheid van een toekomstige politieke omwenteling te vermijden, wat aldus geschiedde vanaf de jaren 1950. Deze situatie dwong de Griekse communistische beweging om haar heil te zoeken in de illegaliteit, met massa arrestaties als gevolg, en ballingschap en om onderworpen te worden aan politieke en sociale laster. Dit was een fundamenteel element in de geschiedenis van de communistische beweging en vooral na de burgeroorlog. Uiteindelijk werd het Griekse links gedwongen om een defensieve positie aan te nemen opzichte van de sociologische en historische toezeggingen die definieerden wie en wat als legitiem gezien konden worden en wie en wat niet.

De Turkse casus presenteert een soortgelijk geval, alhoewel er geen burgeroorlog was die leidde tot een verdeling binnen de Turkse samenleving. In Turkije werd het spel gespeeld tussen Kemalisten ("patriotten") en niet-Kemalisten ("non-patriotten"). Het feit dat er geen onderlinge strijd in Turkije was, wil niet zeggen dat het communisme in Turkije milder werd behandeld door het Turkse regime. Wat de Turkse casus echter onderscheidt is het feit dat de communistische beweging vanaf het moment van oprichting al gelijk moest concurreren met de meer georganiseerde en invloedrijke nationalistische beweging. De nationalistische beweging is erin grote mate in geslaagd om zowel het publieke als private domein te domineren, en de kemalistische invloed op het Turkse links kan worden gezien in het feit dat het Turkse links legitimatie door kemalisme zocht, terwijl in de Griekse zaak de EDA zich op een hele andere manier probeerde te profileren dan de manier waarop *Ethnikofrosyni* dat deed. Wat de zaken nog ingewikkelder maakte was de beslissing van de Sovjet-Unie om geen actie te ondernemen tegen de kemalistische onderdrukking van de TKP in de vroege jaren van de communistische bewegingen tevens diens incorrecte idee dat de partij dezelfde doelen nastreefde als de nationalistische beweging. Dit bleek tot midden jaren 1970 in veel opzichten problematisch voor de Turkse linkse beweging.

In hoofdstuk 5.2 wordt aangevoerd dat, alhoewel de EDA en TİP beiden de Cyprus-kwestie door middel van linkse termen interpreteerden en presenteerden en beiden eveneens voor een ander model voor de samenleving pleitten, links gebruik maakte van hetzelfde model van legitimatie als rechts, dat wil zeggen door middel van een "roemrijk nationaal verleden" en de instrumentalisering hiervan. De partijen "nationaliseerden" en versterkten hun retoriek met het dominante discours van *Ethnikofrosyni* en Kemalisme. Omdat nationalisme reeds verankerd was in de Griekse en Turkse maatschappij, bleek het beeld van nationale eenheid bijzonder effectief voor een partij die op zoek was naar legitimatie van haar acties. De partij kon aan geloofwaardigheid en populariteit winnen door zich te profileren als de voorhoeder

van de hele natie, en in die hoedanigheid het rechtse premierschap uitdagen. Op deze wijze trekt het hoofdstuk zijn theoretisch kader uit de studies van herinneringen, en in het bijzonder, door de politiek van de herinnering. Het doel dat links voor ogen had was om de mechanismen/verhaallijnenuit het verleden op te roepen en te mobiliseren, en tevens te onderzoeken in welk opzicht zij verschilden van rechts en met welk doel. Het werd duidelijk dat, hoewel links zich dezelfde referentieperiode van de nationale geschiedenis toe-eigende, dat wil zeggen de "glorieuze" momenten van de nationale strijd voor de bevrijding, het gebruik ervan verschilde in de zin dat het doordrenkt was met anti-imperialistische elementen en daardoor gericht was op het legitimeren van de eigen linkse retoriek.

De anti-imperialistische en anti-kolonialistische houding van de EDA en de TİP had echter verschillende doelen die bepaald werden door de nationale politiek en niet door een internationalistische waarneming. Zoals betoogd in hoofdstuk 5.3, deelden beide partijen bovendien hetzelfde ideologische standpunt met betrekking tot het internationalisme. Ze waren niet internationalistisch in de zin dat ze in dienst van een wereldwijde verenigde arbeidersklasse en communistische beweging aan het vechten waren. Specifieke lokale en nationale kenmerken hadden in beide gevallen de overhand, die op hun beurt het gevolg waren van internationale gebeurtenissen op verschillende plaatsen en op verschillende momenten.

In hoofdstuk 5.4 wordt duidelijk dat, hoewel de antikoloniale, anti-imperialistische retoriek praktisch hetzelfde was, het doel anders van aard was. Er waren uiteraard verschillen in het discours van de twee partijen, waarbij het recht op zelfbeschikking misschien wel het meest benadrukte element was in de Griekse retoriek, terwijl dit in de Turkse variant, zonder duidelijke noodzaak hiervoor, vrijwel ontbrak. Het publieke discours van beide partijen vertoonde echter opvallende overeenkomsten. Bijzonder is vooral de herintrede van de Grieks-Turkse haat, die nieuw leven werd ingeblazen door het feit dat beide partijen elkaar als imperialisten beschouwden, met als enige nuance het idee dat ze enkel "pionnen" van de imperialistische machten waren.

De belang van de natie werd ook als fundamenteel gezien voor de acties van de anti-imperialistische beweging. Terwijl aan de ene kant anti-imperialisme voor links het middel bleek om de massa te mobiliseren, vond deze mobilisatie plaats in naam van het nationalisme, de nationale soevereiniteit en nationale belangen en niet in de naam van het anti-imperialisme of het internationalisme, zoals men zou verwachten. Met andere woorden, het socialisme werd ondergeschikt gemaakt aan nationale belangen, wat ertoe leidde dat de anti-imperialistische waarden van het socialisme in dienst van de particularistische irredentistische waarden van het nationalisme werden geplaatst.

Tot slot, het grootste verschil lag in het doel dat ze wilden bereiken. Het doel van links en in zekere mate ook van rechts was er niet op gericht om Cyprus nationale onafhankelijkheid te bieden, wat uiteindelijk zou leiden tot een onafhankelijke staat. De Grieken hadden een tijdelijke nationale onafhankelijkheid voor ogen, die uiteindelijk zou leiden naar *Enosis*, terwijl voor de Turken nationale onafhankelijkheid de noodzakelijke oplossing was, aangezien *Taksim* (partitie) of toetreding tot Turkije felle tegenstand van Griekenland en de grootmachten zou oproepen en dus onmogelijk te bereiken was. Met andere woorden, het lijkt erop dat links ook hier het slachtoffer leek te worden van het anachronistische irredentisme van de respectievelijke moederlanden; *Enosis* werd door de Grieken en Grieks-Cypriotische elite gepresenteerd als de enige nationale oplossing voor de Grieks-Cypriotische gemeenschap, terwijl Turkije en de Turks-Cypriotische gemeenschap *Taksim* (partitie) had aangenomen als nationale oplossing. De EDA verhulde het nationalistische aspect binnen haardiscours met behulp van slogans over zelfbeschikking en sprak over "de verdediging van het vaderland" in plaats van het verdedigen van de samenwerking tussen de twee gemeenschappen. Door dit te doen, viel de EDA "haar eigen heersende klasse" aan en legde het gedrag van de Griekse bourgeoisie bloot. De TIP aan de andere kant, volgde een soortgelijke strategie als de EDA, maar pleitte voor *Taksim* in plaats van zich in te zetten voor de verzoening van de twee gemeenschappen in de naam van het proletarisch internationalisme. Wat zeker is, is dat beide partijen in de eerste plaats door het "nationaal belang" werden gedreven en dit in de kern van hun beleid hadden, en dat een bepaalde ideologie hier ondergeschikt aan was. Mede daarom zagen de partijen geen rol voor zichzelf weggelegd buiten de natie, maar opereerden ze slechts binnen hun eigen land en in de meeste gevallen, parallel hieraan.

Aangevoerd werd dat het anti-imperialistische en antikoloniale beleid van links ten aanzien van Cyprus meer expliciet werd doordat anti-amerikanisme als de feitelijke uiting van dit beleid fungeerde. Er was geen poging tot het codificeren en voorstellen van een allesomvattende definitie van anti-amerikanisme en dit betekent dat andere factoren (sociaal, cultureel en economisch) hierbij in overweging genomen moeten worden. In plaats daarvan richtte dit onderzoek zich in het laatste hoofdstuk op de politiek-strategische dimensie van anti-amerikanisme, te meer aangezien dit werd veroorzaakt door de ontwikkelingen op het eiland Cyprus. Anti-amerikanisme werd gezien als een discours, een manier om onvrede te uiten over de Amerikaanse interventie in de binnenlandse en nationale aangelegenheden van Griekenland en Turkije, en bovendien door de Amerikaanse interventie op Cyprus, dat zowel

aan een gevoel als aan een strategie uiting gaf, gebaseerd op ideologische aversie en politiek opportunisme.

Ook werd opgemerkt dat de inhoud en de felheid van anti-amerikanisme varieerde, afhankelijk van de historische omstandigheden. Een goed voorbeeld hiervan waren de harde reacties die de Johnsonbrief bij zowel links als rechts losmaakte, in het bijzonder in Turkije. Het scherpe anti-amerikanisme van links werd door de massa niet als onvaderlandslievend gezien, maar werkte juist legitimerend voor de Turkse linkse beweging. In de strijd om de nationale soevereiniteit van het land, waar Cyprus een onmiskenbaar deel van uitmaakte, te verdedigen, diende anti-Amerikaanse retoriek als middel om de anti-imperialistische, antikapitalistische en antikoloniale agenda van links te rechtvaardigen. Tegelijkertijd werd beargumenteerd dat de reactie jegens de Amerikaanse politieke beslissingen om binnen te vallen en de nationale aangelegenheden te reguleren in samenwerking met de Griekse en Turkse overheden, onder alle lagen van de samenleving, voornamelijk binnen de studentenbeweging, op brede steun kon rekenen.

Wat duidelijk blijkt uit deze studie is dat er een subtiele lijn tussen het socialisme en nationalisme bestaat als het gaat om het exact afbakenen van de grenzen tussen beide ideologieën. Er kan echter concreet worden gesteld dat links ook nationalistisch van aard was, ongeacht of het nationalisme werd gefilterd door antikoloniale, anti-imperialistische, en in het algemeen, linkse ideologie, theorie en retoriek. Nationalisme werd gemobiliseerd door links en gepresenteerd als zowel een tactiek als een overtuiging, met name als het ging om nationale kwesties en belangen. Tot op heden bestaat er een zekere mate van verwarring over wat de strategie van links zou moeten zijn, anti-nationaal dan wel anti-nationalistisch, vooral als het gaat om "nationale" kwesties.

Het is duidelijk dat wat overheerst in de politieke strategie van links de nadrukkelijkheid is, die, zoals reeds gezegd, beïnvloed werd door verschillende factoren met betrekking tot het "nationale", hetgeen de partijen soms tot "links opportunisme" leidde. Zo werd er in beide gevallen besloten om de officiële politieke lijnen van hun landen te bevorderen, en niet een linkse ideologie, die zowel een middel leek te zijn voor de rechtvaardiging van links als een middel om een doel te bereiken. Op deze manier werd vastgesteld dat er sprake was van een ondergeschiktheid van het socialisme aan het nationalisme en niet andersom. Inderdaad, het nationalisme was, en is nog steeds, tijdonafhankelijk en ongetwijfeld een van de krachtigste middelen in de moderne wereld. Wat de linkse bewegingen betreft, is de natie geaccepteerd als het bepalende element voor socialistisch optreden, in plaats van klassenstrijd bijvoorbeeld,

en heeft het geprobeerd om de natie te interpreteren in termen die verschillen van die van hun rechtse tegenstanders.

We kunnen er niet zeker van zijn wat de ontwikkeling van de partijen zou zijn geweest als de militaire staatsgrepen niet hadden plaats gevonden, maar afgaande op de onmiddellijke nasleep van de staatsgrepen is de situatie van links niet aanzienlijk veranderd. Hetzelfde beleid, wat betreft het nationale vraagstuk Cyprus, bleef van kracht. De politieke beleving van het Griekse en Turkse links na deze staatsgrepen laat echter een ander verhaal zien, een verhaal dat eerst grondig onderzocht dient te worden om overhaaste conclusies te vermijden.